

Лілія Асхатівна Мартинець,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та управління освітою
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця

УДК 37.013.2

**ЗНАЧУЩІСТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ УЧИТЕЛІВ»
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ**

В статті освітлені значимість і місце учебної дисципліни «Управление профессиональным развитием учителей» в процесі підготовки керівних педагогічних працівників. Охарактеризовані особливості її преподавання в вищих навчальних закладах. Подана робоча програма дисципліни. Розглянуті цілі та завдання курсу. Описано зміст, форми, методи та засоби навчання дисципліни.

Ключевые слова: *управление профессиональным развитием учителей, образовательная программа, степень образования, магистр.*

The article highlights the importance and place of the subject "Management of teachers' professional development" in the process of training of leading pedagogical workers. The features of its teaching in higher educational institution are characterized. The work program on discipline is submitted, the purpose and objectives of the course are considered, the content, forms, methods and means of subject teaching are described.

Key words: *management of teachers' professional development, educational program, degree of education, master's degree.*

На сучасному етапі відбуваються суттєві зміни та модернізація в галузі освіти. З огляду на це, особливу увагу звернено на роль ЗНЗ як організатора освітнього середовища для розвитку особистості. Для світових тенденцій розвитку загальної середньої освіти характерним є перехід від традиційної репродуктивної моделі до розвивальної конструктивної, орієнтованої на результат. До того ж, оновилися й функції ЗНЗ. Тепер це не лише навчання і виховання, а й формування соціокультурних і життєвих компетентностей, розвиток соціально значущих якостей особистості. Окреслені завдання визначають мету освіти, що полягає у формуванні особистості, яка буде здатна отримувати поглиблені знання та професійні навички, вільно орієнтуватися, самореалізовуватися, саморозвиватися і власноруч приймати правильні, морально-відповідальні рішення в умовах мінливого світу.

Вирішальну роль у становленні особистості відіграють ЗНЗ. Отже, у сучасних умовах важливим стратегічним ресурсом, що може забезпечити якісно новий за змістом і формою рівень підготовки вчителя, є освітнє середовище сучасного ЗНЗ.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. є державним документом, що визначає стратегію та основні напрями її розвитку в

XXI столітті. Здійснений аналіз сучасного стану національної системи освіти зазначає, що якісного покращення потребують освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів ВНЗ, на базі яких відбувається перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників [2].

Одним з основних завдань згаданої Національної стратегії є підготовка і виховання педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, власного творчого безперервного професійного зростання.

Питанням розвитку професійного розвитку вчителів у різних аспектах присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців: В. Адольфа, Ю. Варданяна, Е. Зеєра, І. Колесникової, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, Е. Рогова, В. Серікова, В. Синенка, А. Щербакова та ін.

Питанню управління навчальним закладом присвячено праці дослідників ближнього зарубіжжя В. Звервої, Ю. Конаржевського, А. Моїсеєва, М. Поташника, Г. Серікова, П. Третьякова. В Україні вивченню проблеми управління навчальним закладом присвятили увагу Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, В. Крижко, О. Мармаза, Є. Павлютенков, Є. Хриков.

Метою статті є висвітлення значущості й місця навчальної дисципліни «Управління професійним розвитком учителів» для професійної підготовки керівників та вчителів ЗНЗ, а також характеристика особливостей її викладання у ВНЗ.

Підготовка студентів педагогічних спеціальностей має базуватися на змісті навчання, а також бути адекватним до сучасних потреб, включати активні форми і методи навчання, щоб зміцнити впевненість випускників у професійних та особистісних можливостях. Для цього в студентів необхідно формувати: вміння приймати рішення та нести відповідальність за них; здатність бути розробником та ініціатором нових підходів до розв'язання практичних завдань; своєчасно реагувати на обставини, що не піддаються контролю; діяти миттєво тощо.

З цією метою до вибіркової частини освітньої програми підготовки студентів магістерського ступеня вищої освіти Донецького національного університету імені Василя Стуса, освітньої спеціальності 073 «Менеджмент» («Управління навчальним закладом у сфері освіти та виробничого навчання») було включено навчальну дисципліну «Управління професійним розвитком учителів».

Метою навчальної дисципліни є надання студентам теоретичних знань та практичних умінь щодо професійного розвитку учителя, допомоги в оволодінні мінімумом педагогічних знань щодо професійного розвитку та самовдосконалення.

Основні завдання навчальної дисципліни:

– *розвивати* уявлення про педагогічну діяльність, створювати умови для формування в учителів гуманної позиції в розумінні мети, завдань власної педагогічної діяльності;

– *ознайомити* з напрямками цілеспрямованого професійного творчого вдосконалення, професійного розвитку, широко використовуючи психологічний інструментарій і відповідні методи діагностики;

– *формувати* професійно-педагогічні вміння.

За результатами вивчення навчальної дисципліни студент має знати:

– *мету та основні завдання* курсу «Управління професійним розвитком учителів»;

– *сутність* поняття «професійний розвиток»;

– *основні функції* професійного розвитку вчителів;

– *методологічні підходи і принципи* професійного розвитку вчителів;

– *програмно-цільовий підхід* в управлінні професійним розвитком учителів;

– *структуру програми* професійного розвитку учителів;

– *особливості професійного розвитку* вчителів.

За результатами вивчення навчальної дисципліни студент повинен уміти:

– *послідовно створювати програму* професійного розвитку учителів;

– *володіти формами та методами* професійного розвитку учителів ЗНЗ;

– *застосовувати інноваційні технології* у професійному розвитку учителя.

Програма навчальної дисципліни розрахована на 90 академічних годин, що передбачає проведення 6 лекційних годин, 4 години практичних (семінарських) занять та 80 годин самостійної діяльності студентів. Завершенням дисципліни є складання заліку.

Побудова навчального курсу «Управління професійним розвитком учителів» передбачає модульний принцип, що надає йому чіткої послідовності, логічності та системності. Ефективність навчальної дисципліни забезпечує чітке планування видів діяльності студента, структурування навчального матеріалу з виділенням окремих модулів, організацію навчальної діяльності студента, а також контроль рівня знань, умінь та навичок кожного модуля.

Таке навчання дає змогу надавати пріоритет індивідуально-творчій та самоосвітній діяльності студентів, враховувати особистісний потенціал і потреби. Дисципліна містить два змістових модулі, в яких передбачено вивчення таких тем.

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи професійного розвитку вчителів загальноосвітнього навчального закладу

Тема 1. Основи професійного розвитку вчителів.

Лекція 1. Особливості професійного розвитку вчителів загальноосвітнього навчального закладу.

Особливості професійного розвитку вчителів. Функції професійного розвитку вчителів. Методологічні підходи та принципи професійного розвитку вчителів. Створення освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу як засобу управління професійним розвитком учителів.

Тема 2. Теорія та практика професійного розвитку вчителів.

Лекція 2. Зміст професійного розвитку учителів загальноосвітнього навчального закладу.

Професійний розвиток учителів: вітчизняний і світовий досвід. Професійний розвиток учителя: сутність та зміст. Рівні професійного розвитку учителів.

Семінарське заняття 1. Мотивація професійного зростання вчителів.

Ознайомлення з темою семінару. Актуалізація правил роботи в групах.

Робота в групах. Вправа «Дзеркало твоїх думок». Вправа «Знайомство. Я в образі». (Асоціативний малюнок). Аналіз проведеного анкетування для вчителя.

Робота в групах. Вправа «Незакінчені речення». Вправа «Особисте зростання вчителя». Рольова гра «Ситуації». Вправа «Психологічний портрет учня». Вправа «Мова жестів». (Показ малюнків на екрані). Вправа «Реклама професії вчителя». Психологічна казка – релаксація «У шкільному саду не лише троянди». Підсумкова вправа «Рука дружби». Підсумки семінару.

Змістовий модуль 2

Технологія управління професійним розвитком учителів загальноосвітнього навчального закладу

Тема 3. Технологія управління професійним розвитком учителів загальноосвітнього навчального закладу.

Лекція 3. Програмно-цільовий підхід в управлінні професійним розвитком учителів

Програмно-цільовий підхід в управлінні професійним розвитком учителів. Послідовні кроки управління щодо створення програми професійного розвитку учителів. Структура програми професійного розвитку вчителів.

Тема 4. Форми і методи професійного розвитку учителів загальноосвітнього навчального закладу.

Семінарське заняття 2. Форми і методи професійного розвитку учителів загальноосвітнього навчального закладу.

Форми і методи професійного розвитку учителів ЗНЗ. Інноваційні технології в професійному розвитку вчителя.

Вивчаючи змістовий модуль 1 «Теоретичні основи професійного розвитку вчителів загальноосвітнього навчального закладу», студенти ознайомлюються з: особливостями і функціями професійного розвитку вчителів; методологічними підходами та принципами; створенням освітнього середовища ЗНЗ як засобу *управління* професійним розвитком учителів; вітчизняним і світовим досвідом з цієї проблематики; сутністю термінів «професійний розвиток учителя», «управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителя», *рівнями управління* освітнім середовищем професійного розвитку вчителя.

У змістовому модулі 2 «Технологія управління професійним розвитком учителів ЗНЗ» висвітлено: програмно-цільовий підхід щодо управління професійним розвитком учителів; послідовні кроки управління стосовно створення відповідної програми; структуру програми, форми і методи професійного розвитку учителів ЗНЗ та інноваційні технології.

Для вивчення у повному обсязі нового матеріалу та його закріплення, формування практичних навичок, набуття власного досвіду, розвитку необхідних для професійного спілкування особистісних якостей застосовують традиційні форми навчання, серед яких лекції, семінарські, практичні заняття та самостійна робота студентів.

Практичною метою є залучення майбутніх фахівців до створення програми професійного розвитку учителів із використанням бази знань, умінь та навичок з дисциплін професійного спрямування. У процесі занять організовують практичний показ алгоритму створення програми професійного розвитку учителів.

Під час вивчення дисципліни застосовують активні методи навчання. Цікавими в цьому контексті є вправи «Особистісне зростання вчителя», «Реклама професії вчителя». Також корисним є використання методу малих груп. Одне з завдань на занятті, де використовують цей метод, має тему «Дзеркало твоїх думок».

В процесі організації навчальної діяльності з дисципліни «Управління професійним розвитком учителів» практикують використання кооперативного методу навчання (робота в групах): опрацювання додаткової літератури, проведення тренінгів, диспутів за темами: «Незакінчені речення», «Мова жестів», психологічна казка-релаксація «У шкільному саду не тільки троянди», «Ситуації» тощо. Окрім інформації про ефективні методи спілкування, використовують підготовку і написання рефератів, а також додаткової інформації з питань тем курсу.

Самостійна діяльність студентів під час вивчення зазначеного курсу спрямована на формування загальних і спеціальних знань, умінь, навичок і переконань, необхідних у майбутньому професійних функцій для успішного виконання професійних обов'язків. Її здійснюють на основі інформації, яку студенти отримують ззовні, зокрема під час аудиторних занять.

У процесі самостійної діяльності студенти, застосовуючи раніше накопичені знання та вміння, власний життєвий досвід і ціннісні орієнтації, перетворюють отриману інформацію в якісно нові знання. Основними формами самостійної діяльності студентів є: вивчення першоджерел; ознайомлення з додатковою літературою; складання конспектів і прикладів за тематичними ситуаціями з розглянутої теми; розроблення бібліографічних карток за різними темами; підготовка цікавих повідомлень з теми; реферування й анотування літератури з курсу «Управління професійним розвитком учителів»; розроблення тестових завдань з теми тощо.

Такий зміст навчання сприяє усвідомленню студентами важливості аспектів управління професійним розвитком учителів, а правильно підібрані форми і методи навчання активізують особистість, допомагають подолати психологічні бар'єри, сприяють упевненості у власних можливостях.

Таким чином, під час викладання навчального курсу «Управління професійним розвитком учителів» для студентів магістерського ступеня вищої освіти, освітньої спеціальності 073 «Менеджмент» («Управління навчальним закладом у сфері освіти та виробничого навчання») ми прагнемо використовувати адекватний сучасній науці зміст навчання, побудований на модульній основі, а також активні методи і форми навчання та самостійну діяльність. Це формує необхідні умови для розвитку вмінь самостійно мислити, орієнтуватися в новій ситуації, знаходити власні підходи до розв'язання проблем, встановлювати ділові контакти з аудиторією. Студенти набувають навичок працювати в групі, вчать колективно планувати і взаємодіяти з партнером, надавати допомогу одне одному в розв'язанні завдань тощо.

Використані літературні джерела

1. *Мартинець Л. А.* Управління професійним розвитком учителів: навч.-метод. посіб. / Л. А. Мартинець. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 87 с.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.

Bibliography

1. *Martynets L. A.* Upravlinnia profesiinym rozvytkom uchyteliv: navch.-metod. posib. / L. A. Martynets. – Vinnytsia : Nilan-LTD, 2016. – 87 s.

2. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Nazva z ekrana.